

E-DEVLET ANLAYIŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE

Ali ŞAHİN* Erhan ÖRSELLİ**

ABSTRACT

The idea that we have experienced rapid development and innovation not only in terms of information and technology field but also in the perspective of governmental area has been approved in 21 century. Today, the classic government perspective is not enough to satisfy the needs and expectations at people facing these innovations. To satisfy these needs and expectations, new theories are searched for government. Therefore, it's demanded that produced goods and services be more qualitative and economical. And the way of achieving these demands depend on the practice at e-government. In this context, first of all we have tried to set the concept and elements of e-government. And then we have completed our study by defining the differences between e-government and classic government, stating aims and benefits of e-government emphasizing the role and evaluations of Turkey's e-government practices.

Keywords: *E-government and Türkiye, e-government practices*

Giriş

Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yaşanan hızlı gelişmeler hayatımızın her yönüne etki etmekte ve bu etki gün geçtikçe artmaktadır. Gelişen bilgi teknolojileriyle birlikte vatandaş-devlet ilişkisi de bu bağlamda yeni bir boyut kazanmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren internet kullanımının hızla artması ve tüm dünyada yaygınlaşmasıyla birlikte, elektronik ticaretin yaygın olarak kullanıldığı yeni bir piyasa anlayışının ortaya çıktığı görülmektedir. Elektronik ticaretin, klasik ticaret ve piyasa anlayışına nazaran gerek zaman ve gerekse maliyet açısından daha ekonomik, etkin ve hızlı olması, bu kavramın farklı bir boyutta kamu yönetimine uyarlanmasını gündeme getirmiş ve böylece e-devlet kavramı literatürde yerini almıştır. Bunun doğal sonucu olarak özellikle gelişmiş batılı ülkelerde kamu hizmetlerinin dijital ortama aktarılması gündeme gelmiştir. Bu nedenle devletler internetle daha fazla ilgilenmek durumunda kalmışlardır.

* Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Bu gelişmelere paralel olarak gerek dünyada ve gerekse ülkemizde e-devletle birlikte, **e-vatandaş, e-demokrasi...** gibi bir takım yeni kavramlar ortaya çıkmış ve sık telaffuz edilir hale gelmiştir. Çünkü tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler elektronik ticaretin üstünlüklerini fark edip, devlet yönetimini özel sektör gibi daha etkin ve verimli hale getirme gayreti içerisinde girmişlerdir. Bu çaba içerisinde üzerinde durulan en önemli olgu e-devlet anlayışıdır.

1. E-Devlet Kavramı ve Unsurları

Hızla değişen ve gelişen bilgi teknolojilerinin etkisiyle toplumların ihtiyaçlarında değişiklikler meydana gelmiş (Sağsan, 2001: 90) ve ayrıca geleneksel devlet anlayışından etkin, rasyonel, şeffaf ve demokratik devlet anlayışına (Büke, 2002: 12) geçilmeye başlanmıştır.

Bürokratik yapıdan dolayı hantallaşan devlet, artık toplumsal ihtiyaçlara yeterince cevap verememektedir. Artık devletler bilgi ve iletişim teknolojilerinin avantajlarından yararlanmak için dijitalleşmekte ve hizmet kalitelerini iyileştirmektedirler (Büke, 2002: 12). Ayrıca e-devlet anlayışının hızlı gelişmesinde şu hususların etkisi de büyük olmuştur (Sağsan, 2001: 91):

- Kamu sektörü ve özel sektör ortaklıklarının giderek artması,
- Özel sektör şirketleri, resmi daireler, sivil dernekler, araştırma enstitülerinin birleşmelerinin gerçekleşmesi,
- Şirketlerarası işbirliklerinin önem kazanması,
- Son kullanıcıların giderek öneminin artması ve vatandaşın ihtiyaç duyduğu bilgiye direkt olarak kendisinin ulaşması.

E-devlet kavramının bir çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımların temel ortak noktası, **“devlet işlerinin elektronik ortamda yapılması”**dır. Bu bağlamda, e-devlet, devletle yapılan her türlü işlemin ve devlet tarafından verilmesi gereken servis ve hizmetlerin uygun bilişim teknolojileri kullanılarak elektronik ortama aktarılması olarak tanımlanmaktadır (Emiroğlu, 2003).

E-devlet bir proje değildir. Sürekli takip ve denetim isteyen yeni bir yaşam biçimidir. Başka bir ifadeyle, e-devlet sanal bir devlet değildir. Gerçek hayattaki devletin, teknoloji olanaklarını kullanarak çağın gereklerine uygun olarak yeniden yapılandırılmasıdır (Milli Emlak, 2003). Bu açıdan bakıldığında e-devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu endüstrilerinin desteklenmesini amaçlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin kamu hizmetlerin bilgisayarlaşması, kamu hizmetlerinin e-sağlanması, kamu hizmetlerinin kesintisiz sunulması gibi (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 135).

Türkiye Bilişim Derneği'nin “e-Devlet Yolunda Türkiye” isimli çalışmasında e-devlet şöyle tanımlanmıştır: *“Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların buna karşılık devlete karşı olan görev ve hizmetlerin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir”* (Arifoğlu ve Diğerleri, 2002: 12). Tanımdan da anlaşılacağı gibi e-devlet sayesinde temel olarak kamunun hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknoloji-

lerinin kullanılması yoluyla daha şeffaf, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapı oluşturulması amaçlanmaktadır. Burada önemli olan elektronik devletin geleneksel devletin işlevini nasıl ve hangi araçlarla yerine getirdiğidir (İnce, 2001: 21).

E-devlet, kullanıcılara mevcuttan daha fazla bilgiye ve kaynağa daha hızlı bir şekilde ulaşma imkanı sağlamaktadır. Oluşturulan elektronik ortamla, birey geçmişe ve bugüne ait bilgilerin yerini öğrenmekte, ortaya çıkarmakta, böylece yeni bilgilere ulaşmakta ve bu bilgileri kullanmak isteyenlere de yardım etmektedir (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 135).

Kamu bilgilerine ulaşma olanağı, elektronik devletin sadece bir yüzüdür. Elektronik devlet, vatandaşların bilgiye erişme taleplerini karşılamakla kalmamakta ayrıca kamu hizmetlerinin elektronik yapılar içinde görülmesi, vatandaşların kendileri hakkındaki bilgileri sorunsuz ve kolay bir şekilde konuyla ilgili birimlere aktarılmasını da içermektedir (Mutioğlu, 2002: 962).

E-devlet kavramı kendiliğinden ortaya çıkmış bir kavram değildir. Aksine, zaman içinde giderek artan ihtiyaçların yarattığı, bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla ayakta duracak olan yeni devlet anlayışının bir ifadesidir (İnce, 2001: 12). Başka bir ifadeyle, e-devletin bugünkü konuma gelmesi bir süreci ifade eder. Bu süreci üç dönem halinde incelemek mümkündür (Leigh ve Atkinson, 2001: 6-8):

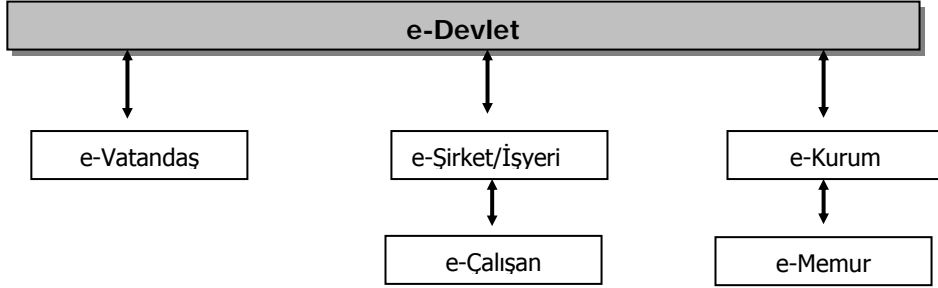
- Birinci dönem; İnternetin Bilgi ve Paylaşım Amacıyla Kullanılmasıdır (1993-1998). Bilgi sunmak amacıyla ortaya çıkan e-devlet vatandaşlara bu dönemde interaktif olarak hizmet sunmamıştır.
- İkinci dönem; Online Olarak İşlem Yapılması ve Hizmet Sunulmasıdır (1998-2001). Kamu yönetimine ait siteler 1990'lı yılların sonlarından itibaren bilgi sağlayıcı konumdan işlemsel modele doğru geçiş yapmaya başlamışlardır. Elektronik posta ile bilgi gönderimi online işlem tamamlamaları, çeşitli vergilerin, sigorta primlerinin ödenmesi ve bu işlemlere ait belgelerin internet yoluyla elde edilebilmesi bu dönemde gerçekleşebilmiştir.
- Üçüncü dönem; Web Sitelerinin Bütünleşmesi (2001- ?). 2000'li yılların başından itibaren kamu kuruluşları kendilerinin üretmedikleri hizmetler de dahil olmak üzere web siteleri vasıtasıyla vatandaşlara geniş kapsamlı hizmet vermeye başlamışlardır.

Larrain de yukarıdaki süreçten farklı olarak e-devletin aşamalarını şu şekilde sıralamaktadır (Larrain, 2003:14):

- Vatandaş ve işletmelerin internet ortamından yararlı bilgilere ulaşması,
- Ulusal mali ve idari yönetim sistemlerinin bütünleştirilmesi,
- Direkt iletişim için gerekli yapılanma (Devlet-Vatandaş-İşletme arasında),
- Elektronik ortamda hizmetlerin sağlanması,
- Devletin geniş portallara bağlanması ve entegrasyonu

Devletin temel unsurları olan vatandaş ve kurumlar e-devlette, e-vatandaş, e-kurum ve e-şirket şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1: E-Devletin Unsurları

Kaynak: Türkiye Bilişim Şurası, E-Devlet Çalışma Grubu Raporu, Mayıs 2002

E-devletin unsurları hem kendi içlerinde ve hem de birbirleriyle etkileşim halindedirler (Arifoğlu ve Diğerleri, 2002: 12). Bu kavramların devletin temel unsurları bazındaki anlamları ile e-devlet bazındaki anlamları birbirinden farklıdır. Vatandaş, kurum ve işletmenin e-devletteki anlamları şöyledir:

e-vatandaş; devletle olan iletişim ve bağlantısını bilgisayar ağları üzerinden gerçekleştiren yurttaştır.

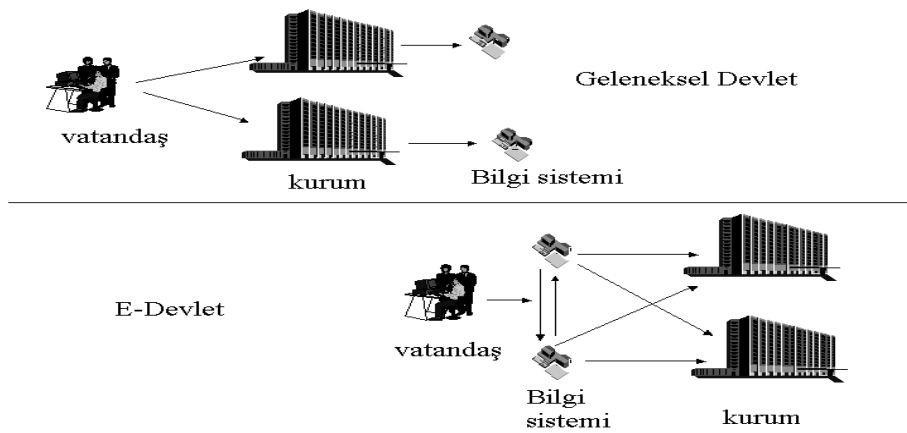
e-kurum; vatandaşa bilgisayar ağları üzerinden, dijital ortamda hizmet sunan kurumdur.

e-şirket; çevreyle olan iletişimini ve işlemlerini bilgisayar ağları üzerinden yapan şirketlerdir (www.becta.org.uk, 2003).

2. Geleneksel Devlet - E-Devlet Anlayışı

E-devlet, geleneksel devlet modeline bir rakip değildir. Geleneksel devlet modeli içinde kamunun vermesi gereken hizmetlerin sunuluş biçiminde değişiklik yapan bütünler şeklinde değerlendirilmektedir (Mutioğlu, 2002: 962).

Şekil 2: E-Devlet-Geleneksel Devlet

Kaynak: Türkiye Bilişim Şurası, E-Devlet Çalışma Grubu Raporu, Mayıs 2002

Şekil: 2'den de anlaşılacağı üzere geleneksel devlette, kamu kurumu, vatandaş ile vatandaşın talep ettiği bilginin sağlandığı bilgi sisteminin arasındadır. Vatandaşın bilgiye doğrudan erişimi mümkün olmamaktadır. Bilgi paylaşımı ve talebi olduğunda, kamu kurumu uygun ve gerekli bilgiye, bilgi sisteminden ulaşarak vatandaşına bilgiyi aktarmaktadır. Kamu kurumları arasındaki iletişim ve kurumsal bilgi sistemleri arasındaki paylaşım zayıftır. Bilgi talep eden vatandaş, ilgili kamu kurumuna bizzat ulaşmak ve yüz yüze görüşmede bulunmak zorundadır (İnce, 2001: 24-25). Bu modelde bürokratik işlemlerin doğması ve bunların zaman alması kaçınılmazdır. E-devlet yapısında ise, bilgi sistemi kamu kurumu-vatandaş arasına yerleştirilmiştir. Kamu kurumu, vatandaşın bilgi talebini öngörme gayreti içinde olmakta, bir anlamda sunulacak hizmetleri vatandaşların kendileri yönlendirmektedir. E-devlette vatandaşın bilgiye direk ulaşması ve kurumlar arasındaki iletişimin sıkı olması nedeniyle bürokratik işlemler en aza inmektedir.

Geleneksel devletin yerini alması düşünülen e-devlet ile geleneksel devlet anlayışının karşılaştırılması Tablo:1'de açık ve net olarak özetlenmektedir.

Tablo 1: Geleneksel Devlet Anlayışı İle E-Devlet Anlayışının Karşılaştırılması

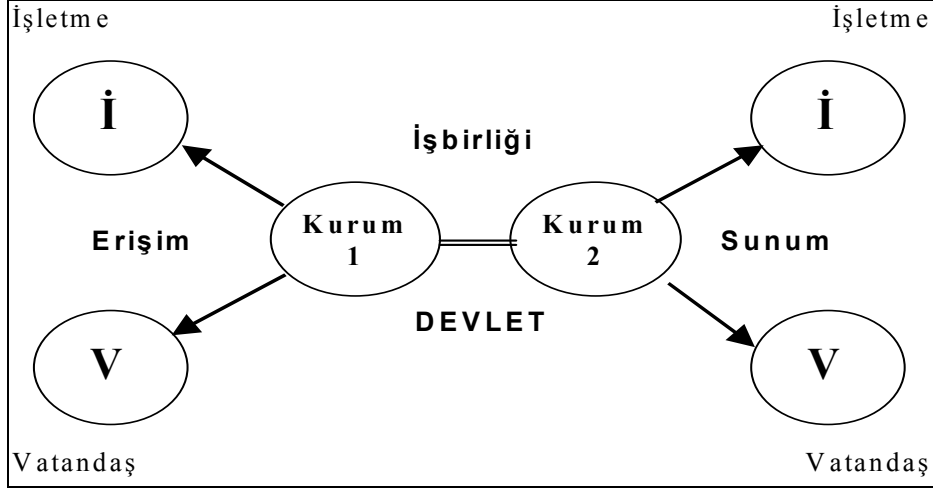
GELENEKSEL DEVLET ANLAYIŞI	E-DEVLET ANLAYIŞI
Bürokratik Kontroller	Bireye Hizmet ve Toplumun Güçlendirilmesi
İzole Edilmiş İdari Fonksiyonlar	Entegre Kaynak Hizmetleri, Açık ve Şeffaf Devlet
Kağıt İş ve Dosyalama	Elektronik Hizmet Teslimatı
Zaman Tüketen Süreçler	Hızlı Seri İş Süreçleri
Elle Düzenlenen Finansal Sözleşmeler	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Garip Raporlama Sistemleri	Bilgiye Esnek Erişim
Bağılantısız, Birbirinden Kopuk Bilgi Teknolojileri	Bütünleşmiş Ağ Çözümü
Her Dönem İdareci Seçimi	Gerçek, Katılımcı ve Sürekli Demokrasi

Kaynak: <http://inet-tr.org.tr> (Erişim Tarihi: 26.02.2003)

3. E-Devletin Yapısı

Klasik devlet anlayışının nasıl ki kendine has bir işleyiş tarzı ve yapısı varsa, e-devlet anlayışının da işleyişini ortaya koyacak genel kabul görmüş bir yapısının olması da şarttır. Bu yapı devlet-vatandaş ve işletme ağı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, e-devletin kamu idari birimleri arasındaki ve çalışanları arasındaki ilişkileri, devlet-vatandaş ve özel işletmeler arasındaki ilişkilerinden oluşmaktadır.

Şekil 3: E-Devlette Vatandaş-Devlet-İşletme İlişkisi

Kaynak: E-Governance- an IT enabled Thane Of Governance, www.adb.org/Documents 07.09.2001 (Erişim Tarihi: 26.02.2003)

Bu bağlamda e-devlet yapısı, genel olarak iç ve dış ilişkiler ağı olarak ikiye ayrılmaktadır (Erdal, 2002:167).

İç İlişkiler; kamu idari birimleri arasındaki ilişkilerle, kamu çalışanları arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Dış İlişkiler ise; devlet ile vatandaş arası ilişkiler, devlet ile işletme arası ilişkiler, kamu hizmet kullanıcıları ve hizmet tedarikçileri arasındaki ilişkidir. Görüldüğü gibi e-devlette ilişkiler, iç ve dış olmak üzere çok yönlü bir etkileşimi gerektirmektedir.

4. E-Devletin Amaçları ve Yararları

E-devlet uygulamalarından ülkelerin ve vatandaşların beklentileri farklı olmakla birlikte genel olarak belli başlı noktalarda bu beklentiler birleşmektedir (Ülker, 2002: 970):

- Kamusal hizmetleri yaygın ve erişebilir hale getirmek,
- Yönetim ve hizmet sürecinde vatandaşın isteklerini değerlendirerek katılımcı yurttaşlığın önünü açmak,
- Kamu kuruluşlarının daha rasyonel ve verimli çalışmasını sağlamak,
- Kamu kurumları ve kullanıcıları arasında koordinasyonu gerçekleştirmek,

- Zaman, enerji ve mali tasarruf sağlamak,
- Şeffaflık ve güven ortamını geliştirerek, devletin meşruluğunu pekiştirmek,
- Her gün yirmi dört saat, her ortamda devlete ulaşmayı gerçekleştirmek.

E-devlet anlayışı sadece kamu kuruluşlarında bilgisayar ve network tabanlı altyapılara geçişi değil aynı zamanda kamusal işleyişte ve bürokraside köklü bir anlayış ve işleyiş değişikliğini ifade etmektedir. Kısaca, geleneksel devletten e-devlete geçişte asıl amaç kamunun hizmet sunduğu vatandaşların yaşam standartlarının kolaylaştırılmasıdır.

Gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle birlikte vatandaşların beklentileri de değişmektedir. Değişen bu beklenti ve talepleri karşılamayacak olan geleneksel devletin yerini e-devlet yapısının kabulü bir çok avantajı da beraberinde getirmektedir.

- Daha verimli hızlı-düşük maliyetli hizmetler sunmak,
- Acımasız bir rekabetin yaşandığı uluslar arası arenada daha rekabetçi bir ekonomik yapıya zemin hazırlamak,
- Vatandaşların ihtiyaç duydukları bilgiye veya resmi evraka daha az bürokratik işlemle daha hızlı ulaşması: Böylece hem zamandan tasarruf sağlanmakta, hem de bürokratik engellemelerden dolayı iş yapmaktan, piyasada ekonomik faaliyette bulunmaktan vazgeçme şeklindeki düşüncenin de önüne geçilmektedir (Ulusoy, 2002).
- Devletin Saydamlaştırılması: E-devlet bu işlevi nedeniyle vatandaşa ulaşılabildiğine yakın, ulaşılabildiğince saydam ve ulaşılabildiğince etkin hizmet sunmaktadır (Yüctürk, 2002: 147).
- Vatandaşlar yardım dileyen kişiler olarak değil müşteri olarak görüldüklerinden dolayı ihtiyaçlarının karşılanması daha olasıdır.
- Maliyet düşüşü ve daha az harcama. Bu da finansman için daha az vergi alınması anlamına gelir (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 137).
- Kurumlar arası bilgi alışverişinin hızlanması: Bunun doğal sonucu olarak kamusal karar organlarının karar alma süreçleri için gerekli olan veriler sağlıklı ve hızlı bir şekilde sağlanacaktır (Büke, 2002: 13).
- E-demokrasi'nin yerleşmesini başka bir ifadeyle, vatandaşların demokratik sürece katılımını kolaylaştırmak, politik sürecin izlenebilmesine olanak sağlamak (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 138).
- Siber-demokrasi anlayışına geçişi hızlandırmak: Siber-demokrasi, devletin vatandaşları ile karşılıklı iletişimde demokratik bir süreci ifade eder.

(Kaleağası, 2001). Başka bir ifadeyle, siber-demokrasi gelişen bilgi toplumunda bilgiye daha iyi ulaşan insanları ve bunların resmi kurumların karar alma sürecine katılabilesini öngörmektedir. Bu yüzden siber-demokrasinin gerçekleştirilmesi için öncelikle seçim sistemlerinin internet aracılığıyla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Sağsan, 2001: 92).

- Kamu hizmeti veren kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği gerçekleşecek, bu sayede her kurumun amaç ve faaliyetleri bilinecek ve yurttaş, devlet kurumlarının hangi görevleri üstlendiğini ve işlevlerinin ne olduğu konusunda bilinçlenecektir. E-devlet sayesinde kurulacak bu işbirliği omurgası ile, merkezi ve yerel idarelerin kendi aralarında ve birbirleri ile işbirliği gerçekleşmiş olacaktır (Sağsan, 2001: 92).
- Doküman yönetiminin kolaylaşması: Bu sayede ilkel depolama ve arşivleme yöntemleri yerine e-devlet uygulamasıyla modern arşiv teknolojisine geçilebilecektir (Yüçetürk, 2002: 147).

Özetle e-devlet; kamu yönetiminde etkinlik ve verimliliğin sağlanması, bilgi düzeyi daha yüksek vatandaşlar oluşturması, hizmet kolaylığı, maliyet tasarrufu, gelir artışı, şeffaflık ve kamu birimlerine kolaylıkla ulaşma olanağını sağlar (Erdal, 2002: 168). Ancak e-devlet anlayışının bu yararları sağlayabilmesi için bazı hususlara da dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Devletin vatandaşlarını müşteri olarak görmesi ve bu yaklaşım tarzının da kamu çalışanlarına benimsetilmesi;
- E-devlet uygulamasıyla daha az harcama ile daha çok iş yapmak ilkesinin benimsenmesi;
- Verilecek hizmetlerde açıklık ilkesinin benimsenmesi, her vatandaş için verilen hizmet ve hizmet içeriğinin paylaşılmasının anlaşılır ve tam anlamıyla açık olması (İnce, 2001:15-19).
- E-devlet uygulamasının başarıya ulaşabilmesinde en önemli faktör e-devlet sistemini kullanacak olan vatandaşların büyük bir çoğunluğuna ve bu hizmeti verecek olan kamu personeli için gerekli eğitim programlarının düzenlenmesi, bilgisayar okur-yazarlığının artırılması, e-devlet sistemine güven duyulmasının sağlanması, halkın bu konuda bilinçlendirilmesidir (Sağsan, 2001: 93).

Tablo 2: E-Devlet Modelleri ve Avantajları

	E-Devlette Etkileşim	Avantajlar
Devletten Vatandaşa	Bilgilendirme Vergi Sağlık Eğitim Kültür	Alternatif dağıtım kanallarının kullanılması Kişiselleştirilmiş, hızlı ve kolay hizmetler Açıklık Düşük işlem maliyetleri
Devletten Ticari Kurumlara	Destek programları Tavsiye ve yol gösterme Düzenlemeler Vergi	Hızlı ve etkin etkileşim Daha az bürokrasi Düşük işlem maliyetleri
Devlet ve Tedarikçiler	E- satın alma	Verimlilikte artış Düşük işlem maliyetleri
Kamu Kuruluşları	Kamu kurumları arası iletişim Merkezi ve yerel yönetimler arası iletişim	Verimlilikte artış Etkin bilgi paylaşımı Esnek çalışma ortamı

Kaynak: Cevdet A. Kayalı ve Ayşe N. Yereli, “Türkiye’de Bilgi Toplumu Yarattırılması ve E-Devlet Uygulamalarına Genel Bir Bakış”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, s.121

5. E-Devlet Uygulamaları ve Türkiye

Dünyada 27 ülkeyi kapsayan Taylor Nelson Soffers Siar’ın 2001’de yaptığı araştırmaya göre, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye’de e-devlet kullanımı oldukça düşük düzeydedir. Ülkemizde e-devlet kullanımı yüzde 3 düzeyindedir. Yetişkin nüfusun yüzde 2’si kamusal hizmetlerden bilgi almakta, yüzde 1’de internet üzerinden formlara ulaşip bunları basmak amacıyla kullanmaktadır (Taylor Nelson, 2001). Bugün Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde e-devlet uygulamalarına büyük yatırımlar yapılırken ve ilginç uygulamalar gerçekleşirken maalesef Türkiye bu sürecin çok gerisinde kalmıştır.

Avrupa Birliğine üye 15 ülke 23-24 Mart 2000 tarihinde Lizbon’da yapılan Avrupa Konseyi toplantısında Avrupa’nın gelecek on yılda “dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi tabanlı ekonomisi” haline gelmesi hedefini kabul etmişlerdir. Bu hedef, Avrupa’nın bir an önce bilgi tabanlı ekonominin, özellikle de internetin sağladığı fırsatlardan yararlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine 19-20 Haziran 2000 tarihinde Feira’da yapılan toplantılarda “eAvrupa Eylem Planı” kabul edilmiştir (Yanık, 2003).

Avrupa Birliğine girmek için aday ülkeler de, ortaya konulan bu hedefi benimsemiş ve kendileri için e Avrupa benzeri bir eylem planı hazırlamaya karar vermişlerdir. Böylece “e Avrupa + Girişimi” doğmuştur. Avrupa Komisyonu içinde Türkiye’nin de bulunduğu aday ülkelere bu ortak eylem planının oluşturulması için davette bulunmuş, Türkiye de 15-16 Haziran 2001’de düzenlenen Avrupa Bir-

liği zirvesinde “eAvrupa + Girişimi”ne üye olmuştur (Yüçetürk, 2002: 149). eAvrupa + Girişimi’ne üye olan aday ülkeler 2003 yılı sonuna kadar 4 ana başlık altında toplanan hedeflere ulaşmak için siyasi kararlık göstermeyi taahhüt etmişlerdir (Çetin, Aydoğan ve Ertuğrul, 2003) Bu taahhütler özetle şu şekildedir (eDevlet Technologies, 2003):

- 1- Bilgi toplumunun temel yapı taşlarını oluşturma çalışmalarının hızlandırılması.
 - a- Herkes için uygun fiyatlı iletişim hizmetlerinin sağlanması,
 - b- Bilgi toplumu ile ilgili müktesebata uyum ve uygulama,
- 2- Daha ucuz, daha hızlı, daha güvenli erişim sunarak internet kullanımını özendirmek.
 - a- Daha hızlı ve daha ucuz internet erişimi,
 - b- Araştırmacılar ve öğrenciler için daha hızlı internet,
 - c- Güvenli ağlar ve akıllı kartlar,
- 3- İnsan kaynağına yatırım.
 - a- Avrupa gençliğinin sayısal çağa hazırlanması,
 - b- Bilgi tabanlı ekonomide iş gücü,
 - c- Bilgi tabanlı ekonomiye herkesin katılımı,
- 4- İnternet kullanımının canlandırılması.
 - a- E-ticaretin hızlandırılması,
 - b- Elektronik devlet: kamu hizmetlerine elektronik erişim,
 - c- Çevrimiçi sağlık,
 - d- Küresel ağlar için Avrupa sayısal içeriği,
 - e- Akıllı ulaşım sistemleri,
 - f- Çevrimiçi çevre,

Türkiye’nin eAvrupa + sürecindeki sorumluluklarını yerine getirebilmesi amacıyla TÜBİTAK liderliğinde e-Türkiye olarak isimlendirilen bazı çalışmalara başlanmıştır (Çetin, Aydoğan ve Ertuğrul, 2003). Dışişleri Bakanlığı ile Avrupa Genel Sekreterliği koordinatörlüğünde ve TÜBİTAK sekreteryası altında yapılan toplantılarda kriterlere uyum için Avrupa Birliği’ne taahhüt olarak verilecek tarihler saptanmıştır. Buna göre Türkiye’nin kriterlerin tamamını 2006 yılında yerine getirmiş olması gerekmektedir. Bu tarihler belirlenirken Avrupa Birliği’nin projeler için ayırdığı MEDA (Euro-Mediterranean Partnership) fonundan yararlanabilmek için fonun bitiş tarihi 2006 yılı kabul edilmiştir.

E-Türkiye için, Başbakanlığın yönlendirmesi ve koordinasyonu ile kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve sosyal taraflardan oluşan temsilcilerin bulunduğu 13 çalışma grubu oluşturulmuştur. Çalışma grupları ve koordinatörlükleri şöyledir (Büke, 2002: 32).

- Eğitim ve İnsan Kaynakları Çalışma Grubu – Milli eğitim Bakanlığı
- Altyapı Çalışma Grubu – Ulaştırma Bakanlığı
- Hukuki Altyapı Çalışma Grubu – Adalet Bakanlığı
- Standartlar Çalışma Grubu – Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı
- Güvenlik Çalışma Grubu – Genelkurmay Başkanlığı
- E-Ticaret Çalışma Grubu – Dış Ticaret Müsteşarlığı
- Yatırımlar ve Planlama Çalışma Grubu – DPT Müsteşarlığı
- Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu – Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
- Uluslararası İzleme ve E-Avrupa + Çalışma grubu – AB Genel Sekreterliği
- Özel Projeler Çalışma Grubu – Türkiye Bilişim Vakfı
- Mevcut Durumun Tespiti Çalışma Grubu – KAMUNET Teknik Kurulu
- Ulusal Bazda Takip, Koordinasyon ve İzleme Çalışma Kurulu – Türkiye Bilişim Derneği
- E-Sağlık ve Çevre Çalışma Grubu – Başbakanlık

Ülkemizdeki e-devlet uygulamaları incelendiğinde, mevcut uygulamaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bakanlıklar, yerel yönetimler, genel müdürlük, özel kurum ve kuruluşlar ile üniversitelerimizin çoğunda web sitesi mevcuttur. Ancak, bu web siteleri genel itibariyle sadece bilgi vermek için hazırlanmış olup basit e-servisler sunmaktadırlar. Ülkemizdeki e-devlete geçiş sürecindeki yeni geliştirilen projeler dışında bilgilendirme amaçlı, basit yetersiz ve birbirinden kopuk hizmetler verilmektedir (Emiroğlu, 2003). Başka bir ifadeyle, bahsi geçen kuruluşların web siteleri daha çok broşür görünümünde olup bir çoğunda yer alan içerik bilgileri yetersizdir.

Ülkemizde yaşanan problemlerin düzenlenmesi vatandaşların devletle olan ilişkilerinin yeniden tanımlanması başka bir ifadeyle devlet – vatandaş bütünlüğünün sağlanması için ülkemizde batılı devletler gibi bir e-devlet anlayışının oluşturulması için bir takım düzenlemeler yapılması kaçınılmaz görülmektedir.

Ülkemizdeki vatandaşların e-kültür düzeyleri yeterli olmadığından, internet kullanımını, sadece boş zamanlarını değerlendirmek ve meraklarını giderme aracı olarak görmektedirler. Bu açıdan bilgisayar okur-yazarlığının iyi anlaşılıp, internet kullanımını daha işlevsel hale getirilmelidir.

Ülkemizde e-devlet anlayış ve uygulamalarında özellikle teknik ve hukuki alandaki boşluklar, farklı siyasi politik anlayışlarla birleştğinde hangi ku-

rumun hangi hizmeti vereceği konusunda sıkıntılar olmakta (Erdal, 2002: 178) ve hizmeti kullananlar açısından da tam olarak anlaşılmamaktadır. Bu bağlamda, hizmeti sunanlar açısından, tek bir e-devlet portalı oluşturulmalı; vatandaşlar için gerekli bütün kamusal hizmet ve servislere rahatlıkla ulaşılabilecek ve vatandaşları yönlendirebilecek altyapı sağlanmalıdır.

Sonuç

E-devlet denildiğinde belki akla gelen ilk şey, sanal organizasyonlar bağlamında sanal devlettir. Ancak şu gerçeği göz ardı etmemiz mümkün değildir. E-devlet ne bir projedir ne sanal bir devlettir. Aksine sürekli takip ve denetim isteyen yeni bir yaşam biçimidir. Yeni bir yaşam biçimi olması onun kendiliğinden ortaya çıkmış bir kavram olmadığına ispatıdır. Toplumların giderek artan ihtiyaçlarının yarattığı, bilgi ve iletişim teknolojileri yardımıyla ayakta duracak olan yeni devlet anlayışıdır. Bu, iletişim teknolojilerinin kullanıldığı şeffaf, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapının oluşması demektir. Bu yapının en önemli özelliği ise, devletle vatandaş arasındaki ilişkilerin elektronik ortamda kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir.

E-devlet, klasik devlet anlayışına rakip olarak ortaya çıkan bir olgu değildir. Aksine geleneksel devlet anlayışı içinde üretilen mal ve hizmetlerin vatandaşa sunulmuş biçiminde değişiklik öngören bir yönetim tarzıdır. Her şeyden önce katılımcı bir yönetimi ifade eden e-devlet, siber-demokrasiye geçişi hızlandırmakta ve demokratik devlet anlayışını pekiştirmektedir. Diğer taraftan mal ve hizmetlerin üretiminde ve sunumunda maksimum düzeyde zaman, enerji ve mali tasarruf öngörmektedir. Bankaların ATM şubeleri gibi haftanın yedi günü yirmidört saat vatandaşa kesintisiz hizmet sunabilmek, ancak e-devlet anlayışını uygulayabilen ve bu konuda gerekli alt yapıyı (ekonomik, siyasi ve kültürel vb.) tamamlayan gelişmiş devletlerde söz konusu olabilmektedir.

Türkiye, e-devlet uygulamaları açısından ele alındığında, başta teknik ve hukuki altyapı eksiklikleri olmak üzere, vatandaşlarımızın ve kamu bürokrasisinin e-devlet kullanım amaçlarını tam anlamıyla özümseyemedikleri ve bu bağlamda da e-kültürün oluşmadığı görülmektedir. Bu sebeplerle ülkemizde e-devlet anlayışı arzulanan noktaya henüz ulaşamamıştır.

KAYNAKÇA

- Arifoğlu, Ali ve Diğerleri (2002); **e-Devlet Yolunda Türkiye**, Türkiye Bilişim Derneği Yayınları, Ankara
- Bilen, Mahmut; Cahit Şanver (2002); "Genişleyen Devletin Bunalımı ve E-Devlet", **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss. 101-117

- Büke, Ahmet (2002); “Bilişim Çağında e-Devlet ve e-Türkiye”, İzmir Ticaret Odası Yayını, http://edevlet.net/eTurkiye/edevlet_ab.pdf (Erişim Tarihi: 25.02.2003)
- Çetin, Hüseyin; Okan Aydoğan; Zerrin Ertuğrul (2003); “E-Türkiye Durum Analizi ve Çözüm Önerileri”, <http://inet-tr.org.tr/inetconf7/eposter/aydogan.html> (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- eDevlet Technologies, <http://www.edevlet.net/eAvrupa.htm> (26.02.2003)
- E-Governance – an IT enablerd Theme Of Governance, www.adb.org/Documents, 07.09.2001 (Erişim Tarihi: 26.02.2003)
- Emiroğlu, Bülent Gürsel (2003); “E-Devlet: Yapıları Durumu, Sunulan Servisler, Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar, Türkiye’deki Çalışmalar ve Model Önerisi”, <http://www.cyberpark.com.tr/tbd/teknoloji%5CT302.doc> (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- Erdal, Murat (2002); “Elektronik Bilgi Çağında Kamu Yönetimi Ve Bir Yerel Yönetim Uygulaması : İstanbul Büyük Şehir Belediyesi”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss.165-180
- <http://inet-tr.org.tr/inetconf7/bildiriler/69.doc> (Erişim Tarihi: 26.02.2003)
- İnce, Murat (2001); **Elektronik Devlet: Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkanlar**, DPT Yayınları, Ankara
- Kaleağası, Bahadır (2001); “İnternet ve E-Devlet”, **Radikal**, 12 Mayıs 2001
- Kayalı, Cevdet A.; Ayşe N. Yereli (2002); “Türkiye’de Bilgi Toplumu Yaratılması ve E-Devlet Uygulamalarına Genel Bir Bakış”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss. 119-130
- Larrain, Claudia Orrego; “E-Government in Developing Countries: Achievments and Prospects, The Transition to E-government: The Compherensive Strategy of Chile”, http://www1.worldbank.org/publicsector/egov/orrego_keynote.pdf (Erişim Tarihi: 26.02.2003)
- Leigh, Andrew; Robert, D. Atkinson (2001); “Breacking Down Bureaucratic Barries: The Next Phase of Digital Govenment”, Progressive Policy İnstitute, Technology and New Economy Project, http://www.ppionline.org/documents/digigov_Nov01.pdf , (Erişim Tarihi: 26.02.2003)
- Milliımlak (2003); e-Devlet, http://www.milliımlak.gov.tr/e_devlet/e_devlet.htm (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- Mutioğlu, Halil (2002); “Küreselleşme ve E-(tik) Devlet”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss. 957-964

- Sağsan, Mustafa (2001); “e-Devlet: Toplumların Yeni Umut Işığı Mı?”, **Stratejik Analiz Dergisi**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, S. 19, ss. 89-97
- Taylor Nelson Sofres Siar’ın The Government Online-Go Araştırması, <http://www.ntvsabc.com/news/11/335.asp?cp1=1> (Erişim Tarihi:27.02.2003)
- Türkiye Bilişim Şurası (2002), “E-Devlet Çalışma Grubu Raporu”, <http://www.bilisimsurasi.org.tr> (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- Ulusoy, Ahmet (2002); “E-Devlet (in), Bürokrasi (out)”, http://www.liberal-dt.org.tr/guncel/A.%20Ulusoy/au_burokrasi.htm (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- Ulusoy, Ahmet; Karakurt, Birol (2002); “Türkiye’nin e-Devlete Geçiş Zorunluluğu”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss. 131-144
- Ülker, Halil (2002); “Bilgi Toplumu ve Devlet”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss. 965-971
- www.becta.org.uk/technology/infosheets/pdf/ecitizen.pdf (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- Yanık, Levent (2003); **Değişimin Rotası e-Türkiye**, <http://www.teknoturk.org/docking/yazilar/tt000087-yazi.htm>, (Erişim Tarihi: 17.02.2003)
- Yüçetürk, E., Elif, “Türk Kamu Yönetiminde E-Devlet Uygulamaları ve Tabana Yayılabilme Yeteneği Bakımından Bir Değerlendirme : Bolu Örneği”, **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, K.Ü. İ.İ.B.F. Yayını, İzmit, ss. 145-163